

GAETANO COZZI - MICHAEL KNAPTON - GIOVANNI SCARABELLO, *La Repubblica di Venezia nell'Età Moderna, Dal 1517 alla fine della Repubblica*, Torino 1992, XXIII+695 sayfa. Nâşiri, Torino şehrindeki U.T.E.T. Yayınevi. Yayınevinin hazırladığı İtalya Tarihi (Storia d'Italia) serisinin XII. cildinin 2. kısmıdır.

Çok zengin bir yayın geçmişini bulunan yayınevi Venedik gibi her on yılda bir hakkında genel tarih yazılan bir belde konusunda en kıymetli mütahassıslara yazdırtarak gerek kendi geleneği Venedik tarihi araştırmaları dizisi ve bu arada ülkelerindeki zengin birikimi bir kere daha tahlilden geçirmekten başka, kitapçılık alanında bir de kilometre taşı koymuştur. Yayınevi konuyu senelerden beri çeşitli alanlarda çalışan ve bu sayede yüksek ilmi makamlara hakkı ile yükselen G.Cozzi'ye yazdırmak istemekle birlikte, tek bir kişinin böyle büyük bir işi bitirmesinin mümkün olmadığını kabul ederek, meslektaşlarından en seçkin iki kişinin de katılmasını istemiştir. Bir gurur ve tevazu mücadelesi olan bu atmosferin sağladığı ürün, değeri daha çıktığı andan itibaren yükselen bir kitaptır.

Kitap iki büyük kısma ayrılmıştır. İlki XVI. ile XVII. yüzyıllara ayrılmış, ikincisi ise Settecento diye İtalyanların adlandırdıkları XVIII. yüzyılı kapsamaktadır. İlk kısımda G.Cozzi 1517 ile 1699 yılları arasındaki siyasal olayları, M. Knapton ise devlet yapısını, kurumların evrelerini, ekonomik yapının değişimini ele almıştır. Yayınevi kuru bir kronojik sıra arzu etmediği için, sorunların tartışması, yayınlanan bir dizi içinde İtalya tarihinin muhtelif sorunları incelenmiştir. Venedik tarihi için esas sorun, XVI. yüzyılda başarılı olmayıp da Türkler karşısında devamlı yenilmesidir ki, bazan kusur sayılır. Halbuki Hümanizma ile Rönesans yeni bir insan kişiliği yarattı ise kaynağı çok büyük ölçüde Venedik şehri ve buradan yaratılan Cumhuriyettir ve Reform hareketlerine tolerans göstermekle beraber büyük bir sorun çıkarmadan ve hiçbir ayrılmış mezhebin yayılmasına izin vermemek, Venedik tarihinin ciddi tarihçileri tarafından ısrarla ele alınan bir konudur. Türk dünyası karşısında başarılı olamadı ise beceriksizliğinden değil, Türklerin bütün cihan tarihinde en tantanalı dönemlerini yaşamakta oldukları içindi. Şimdi hâkim olan görüş Osmanlı Tarihinin gücünü teslim etmek ve Türk dünyasının yıkıcılık sonucu değil fakat yarattığı yeni sistem sayesinde Akdeniz havzasında egemen olduğunu kabul etmektir. Bu yargı elimizdeki kitapta büyük ölçüde kendisini gösterir. Her ne kadar hiçbir Osmanlı Tarihi sorununa girmeyen ve Avrupa'da yazılmış eserleri bile okumaktan kaçınan müellifler ise kendi dillerinde yazılı olan eserlerden kaçınmayacakları için, Türk Tarihini tenkid etmekle beraber takdir eden cümlelerle yazarlar. Bu cilt içinde s. 40-45 arasında Osmanlı ile savaşa temas edildikten sonra sulh gerekliliği ve Batı âlemi ile olan çatışmaya değinen satırlar bulunur. Venedik Cumhuriyeti'nin bu dönem içinde karşılaştığı en önemli sorun Kıbrıs adasıdır. Osmanlıların Doğu Akdeniz taraflarındaki kesin egemenliği sonucu artık ele geçmesi kaçınılmaz olan Kıbrıs, 1489 yılında Venedik idaresi altına geçmiş ise de Mısır'daki Memlûklu sultanlarına yılda sekiz bin duka altını karşılığı hediye ödenilen bir toprak parçası idi. Venedik şehrinin hububat ihtiyacının büyük bir kısmını sağlayan adanın ehemmiyeti karşısında Türklerle bırakmak istemeyecekleri tabiidir. Bundan dolayı gelen elçinin teslim talebi kabul edilmedi. Kitabın 52 ile 59. sayfaları arasında Akdeniz tarihinin en önemli olaylarından biri özetlenmiştir. Harp esnası ve sonrası Venedik idarecilerinin karşılaştıkları zorluklar başarıyla özetlenmiştir. Savaştan kaçınmaya çalışan Venedik Cumhuriyeti bunu başaramayın-

ca Avrupa devletleri arasında bir koalisyon yaratma ve uzun zamandan beri uygulanmayan Haçlı mentalitesini canlandırdı ise de Kıbrıs'ın Türk yönetimine geçmesini ve ittifakın dağılmasını engelleyemedi, bu sebepten dolayı da 1573 yılında yeni bir anlaşma zemini arayıp uzun zamandan beri sürdürdüğü başarılı Şark ticaretini tekrar canlandırdı. Fakat bu canlılık büyük ölçüde başka ülkelerin işine yaradı. Bunun sebeplerini ekonomi kısmında Knapton ele almıştır. Sayfa 229-271 arasında ele alınan ekonomi kavramı kitabın en hassas noktalarından birisidir. Zira Venedik için artık çöktü bitti gibi kavramların yayılması yanında finans dünyasındaki canlılık yeni inşaat ve kültür faaliyetlerini gözler önüne sermesi bakımından zor bir yorum getirir. Bununla beraber 4 ana bölümde kendisine ayrılan konuları tahlil eden Knapton üzerine düşeni yerine getirmiş ve siyasal ağırlıklı Cozzi'nin konularını canlı bir şekilde ilim dünyasına sunmuştur. Siyasal tarih içinde 1669 öncesi ve sonrası detaylı olarak işlenmiştir. 1644-1669 arası süren Girit harbi, Osmanlılar ile Venediklilerin arasını bir süre açmış, Mora Harbi diye adlandırılan savaşlardan sonra imzalanan Karlofça Barışı sonucu Venedik Cumhuriyeti Osmanlı Devletinden bir miktar arazi alabilmiş ise de beklenen siyasal canlılığa kavuşamamıştır. Gaetano Cozzi bu konuları XII ve XIII diye numaralandırdığı bölümlerde tartışmıştır. Türk dünyası ile olan mücadelesi kadar Venedik Cumhuriyeti o sıralarda Papa'lar ve ayrıca kuzey komşuları ile de çetin bir mücadele içinde idi. 1607 1609 tarihleri arasında Papa'lık bütün Venedik arazisinde yaşayanları aforoz etti. Venedik tarihinde Interdetto diye adlandırılan bu olay binlerce sayfa kitap, makale, konferans metni, ansiklopedi maddesinin kaleme alınmasına yol açmıştır. Profesör Cozzi, bu olayın şiddetli bir muhalifidir ve Papa'lık dünyasını senelerce tedirgin eden eserleri ve faaliyeti büyük din adamı Paolo Sarpi üzerinde bir mütehassısdır. Yıllardan beri eserleri üzerinde büyük bir titizlikle çalıştığı bu yaman din adamı politikacının ülkesine kazandırdıklarının tahlilini hiç ara vermeden yaptıktan başka şimdi kitabında da konuyu bir kere daha araştırmacıların hizmetine sunmaktadır. Bu konunun Türk tarihi açısından önemi, Adriyatik Denizi üzerine yazdığı eserlerle burayı Türklere yasak etmeye kalkışan Sarpi'nin hangi kukukî yollardan hareket ettiğini incelemektir. Cozzi böyle bir soruna girmemiştir. En son işlediği konu ise devletin yetkili organlarının XVI. yüzyılda geçirdiği yenilik üzerinde duruyor. Eserin son kısmı XVIII. yüzyıla ayrılmıştır. Bu tarihlerde Türklere Venedik arasında Mora yarımadasında son bir muharebe yapıldı ve sonra imzalanan Pasarofça Barışı iki devlet arasındaki son siyasî ilişkidir. Giovanni Scarabello bir devletin sonunu anlatmak gibi güç bir görev üstlenmiş fakat 4 anabölümde konusunu bitirmiş bir de bibliyografya eklemiştir. G. Cozzi ile M. Knapton da konuları ile ilgili binliyografyayı kendilerine ayrılan bölümlerin sonuna koymuşlardı. Resim ve fotoğraflar esere ayrı bir hava vererek Venedik tarihine etkili olan kişilerle olayları sonraki nesillere görüntü olarak veren kaynaklar da vardır. Bu resimler arasında Türk harplerinin hâtralarının da özel bir yeri bulunmaktadır. Venedik müze, kütüphanesi ve saraylarını süsleyen bu resimlerin tarihi değere sahip oldukları son zamanlarda meydana çıkmış bulunmakla beraber burada incelenmiştir fakat bir kusur değildir.

Eser, neşreden yayınevini başarıya kadar, Venedik tarihi üzerinde çalışan mütehassısların da ayrı bir başarısıdır. Çok kısa aralıklarla yayınlanan Venedik tarihi ciltleri mütehassıslar kadar üniversite öğrencilerini, geniş kitleleri de ilgilendirir ve her biri kendi açısından derinleştirir. Şimdi iki cilt olarak neşredilen bu eser, Venedik'e ve onun tarihine ilgi duyan her kişinin elinin altında bulunması gerekli kitaplar arasındadır. Tarafsızlıkla ele alınması ve konular arasında bir denge kurma gayreti nâşir kadar müelliflerin de başarısıdır. Böylece her geçen gün eskimek yerine bilimsel çalışmalarda her zaman zikredilecektir. Yaratanların başarısını kutlarken böyle güzel ve kıymetli bir kitabın rafları süslemesi araştırmacılar için ayrı bir kazançtır.